

AGENDA 21

Šta znači Agenda 21 (A21)? Okviri za dokument koji se ovako naziva postavljeni su Rezolucijom 38/161 iz decembra 1983.godine, kada je Generalna skupština UN sazvala "Svetsku komisiju za sredinu i razvoj" (kojom je predsedavala Gro Harlem Brundtland, premijer Norveške). Izveštaj komisije iz 1987.godine pokazao je da ljudsko prisustvo pritiska životni ciklus planete. Mnogi statistički podaci govorili su i govore o tome. Od 1950.godine populacija na zemlji se duplirala, a materijalna dobra povećala su se za četiri puta. Istovremeno, tri četvrtine ljudi živi u rastućem siromaštvu.

Koncept održivog razvoja nema smisla ukoliko nije u stanju da se realizuje kao svakodnevna praksa. Jedino mesto gde je to moguće su zajednice u kojima postoji dovoljno integrativnih činilaca. Upravo program A21 stvara prostor za takvo ostvarivanje, posebno njegov deo koji se usredsređuje na razvoj gradova, varoši i sela.

A21 nije obavezujuća konvencija, već dokument koji predstavlja refleksiju globalnog konsenzusa 172 nacije o tome šta treba da bude uradjeno u odnosu na procese od kojih zavisi blagostanje ljudi na planeti: dalji procesi širenja siromaštva, gladi, bolesti i narušavanje ekosistema. Njegovi proklamovani ciljevi znatno su širi nego što je naše interesovanje za urbano održivi razvoj. Globalna interesovanja i akcioni planovi svetskom ili nacionalnom nivou često prevazilaze realne operativne mogućnosti. Npr., A21 opisuje ali i utrdjuje aktivnosti i okvirne troškove potrebne da bi se do sredine 21. veka regulisalo brojno stanje svetske populacije i njeni apetiti prilagodili konačnim zemaljskim resursima.

Ovakva vrsta dokumenta, predstavlja novu vrstu odgovora na spoznaju da zemlja ne može još dugo opstati u obliku svoje osnovne podeljenosti na bogate i siromašne. Formula koja treba da dovede do zemaljskog balansa čini se istovremeno i banalna i nemoguća: razvoj nerazvijenih predstavlja imperativ opstanka i mora biti usmeren ka ukupnoj održivosti. To ima svoju godišnju cenu od preko 600 biliona dolara koju treba da snose razvijeni (oko 10% njihovog bruto nacionalnog dohotka).

osnovni principi povelje

Agenda 21 predstavlja takav projekat/proces koji služi kao operativna platforma integralnog koncepta održivog razvoja. Činjenica je da sve što predstavlja rezultate između čoveka i okruženja (pri čemu ne razdvajamo izvorno prirodno od urbanog okruženja) može biti iskazano ekonomskim jezikom. **Kad priroda i čovek vode nezavisno svoje "knjigovodstvo", javljaju se nesporazumi pri kojima ceh plaćaju svi.**

- Kada se u gradskim programima stavka ozelenjavanja nalazi na poslednjem mestu u realizacijama, trpe svi građani.
- Kada se nedovoljno smišljeno locira neki proizvodni pogon u odnosu na mesto gde stanuju ljudi, najviše trpe najneposrednije ugroženi žitelji ali se to odražava na grad u celini.
- Kada su neke gradske saobraćajnice zagušene preko mere (a gotovo svaki veći grad nalazi se u takvoj situaciji), cenu troškova putovanja ili neposrednog zagađenja plaćaju svi stanovnici grada.
- Kada su u nekom delu grada podignuti sadržaji koji vrlo brzo prestanu da se koriste onako kako je zamišljeno (devastirana sportska igrališta u stambenim blokovima, tzv. tržni centri u kojima stoje prazni lokali, urbanistički i arhitektonski nedovoljno spretno artikulirani "budžaci"), to istovremeno znači i oštećenje prirodne i urbane sredine, kao i socijalne.

Otuda koncept održivog razvoja, kao jedan od svojih temeljnih principa u razradi putem A21, naglašava potrebu obračuna troškova koji nastaju interakcijom čovek – priroda, a u gradskim sredinama se ispoljavaju na veoma mnogo različitih načina. Da bi ovakvu računnicu uopšte bilo moguće napraviti, neophodno je da postoji valjan sistem praćenja podataka. Takvo "računovodstva" često ne ide u prilog onima koji su na neki

način odgovorni za nastala stanja, prvenstveno gradskim planerima i lokalnim političarima. Tada se obično kaže da je uzrok narušenog odnosa čovek – priroda – grad u raskoraku između proklamovanih želja i ekonomskih mogućnosti. Pri svemu tome se "zaboravlja" da su za organizaciju lokalne zajednice (čiji su sastavni deo i urbanisti i lokalna vlast), svako u zoni svojih odgovornosti, upravo oni zaduženi.

Funkcije opšteg karaktera u krugu globalno – lokalno – globalno, koje treba da budu zadovoljene projektima unutar A21, jesu:

1. **Ubrzavanje procesa održivog razvoja.** A21 insistira na globalnoj saradnji koja treba da obezbedi dinamičku i rastuću svetsku privredu kao potporu održivom razvoju u siromašnim zemljama. To znači "jedan otvoren, pravedan, siguran, nediskriminatorni, predvidiv, multilateralan sistem trgovine".
2. **Borba protiv siromaštva.** Podrazumeva poboljšanje uslova života u svim segmentima: obrazovanju, zdravstvu, sigurnom u sanitarno ispravnom snabdevanju vodom, restoraciji degradiranih izvora, pomaganju obespravljenima – posebno ženama, pomaganju mladima i sposobnima, uključivanju "neformalnih" oblika života i privredjivanja u legalne tokove.
3. **Promena obrazaca potrošnje.** Jedan od njozbilnijih svetskih problema povezan je sa istorijskim obrascima neodržive potrošnje i proizvodnje, posebno u industrijski razvijenim zemljama.
4. **Demografska dinamika i održivost.** Kontinualni populacioni rast u zemljama u razvoju i implozija gradske populacije u gradovima nepripremljenim za to, stvaraju snažne potrebe. A21 insistira da vlade razviju populacionu politiku koja će biti u saglasnosti sa programima ekonomskog razvoja.
5. **Zaštita i unapredjenje zdravlja ljudi.** Zadovoljavanje osnovnih potreba ljudi za zdravljem u ruralnim, poluurbanim i urbanim zajednicama.
6. **Održiva ljudska naselja.** U industrijalizovanim zemljama obrasci potrošnje u gradovima predstavljaju snažan udar na globalni ekosistem, dok naselja u manje razvijenim područjima zahtevaju više sirovina, energije i ekonomskog razvoja, prosto stoga da prevaziđu osnovne ekonomske i društvene probleme ...Racionalnim korišćenjem zemljišta mora se smanjiti devastacija okruženja koja je nastala urbanim širenjem.
7. **Mnoge oblasti života i rada koje "poklapa" A21 :** integracija okruženja i razvoja, zaštita atmosfere, planiranje i upravljanje korišćenjem zemljišta, borba protiv seče šuma, borba protiv širenja pustinjskih pedela itd.

Naše usmerenje je prvenstveno koncentrisano na ljudska naselja. U tom smislu i celokupan prostor koji se otvara prihvatanjem A21 znači, da se globalne strategije "spuštaju" na lokalni, naseljski nivo. To ne znači da je odnos prema okruženju zatvoren isključivo u okvire konkretne zajednice. Akcioni karakter A21 znači, u pravom smislu te reči, "globalno razmišljanje i lokalno delovanje".

PRIMER 1 : Okrug Storsrom u Danskoj čini 25 opština sa ukupno 275 000 stanovnika i oko 125 000 zaposlenih, uglavnom u poljoprivredi, industriji, gradjevinarstvu, trgovini i saobraćaju. Okrug je poznat po tome što oko 8% energije koristi iz turbina na vetar i što se više od polovine energije za grejanje dobija sagorevanjem slame. Još početkom devedesetih u okrugu je pokrenut projekat "Zeleni region" sa idejom da se utvrdi šta za jednu ruralnu zajednicu zaista znači ideja o održivom razvoju.

Projekat se sastoji od tri dela :

- a) program za širenje čiste proizvodnje u osam glavnih proizvodnih preduzeća (od korišćenja resursa, reciklaže i pakovanja proizvoda, do eko – radne sredine)
- b) program "zelenih domaćinstava" kao oglednih i uglednih jedinica koje pokazuju kako svakodnevni život može biti ekološki izvodljiv
- c) program "ekološki turizam".